

MUDANYA ATEŞKES ANTLAŞMASI'NIN SOVYET RUSYA BASININDA YANSIMALARI [Pravda ve İzvestiya Gazeteleri Üzerinden Basın Analizi]*

Dr. Erdoğan AKMAN

KT Manas Üniversitesi İletişim Fakültesi Gazetecilik Bölümü Araştırma Görevlisi
e_akman@mail.ru

Özet

Milli Mücadele Dönemi Türk milletinin geçirdiği en önemli dönüm noktalarından biri olmuştur. Bu dönemde Türk milleti çok acılı ve sancılı bir süreçten geçmiştir. Var olma ya da yok olma mücadelesi verilen bu mücadelede Mudanya Ateşkes Antlaşması ile birlikte, cephelerde kazanılan zaferlerin ve başarıların ardından yeni bir süreç başlamış ve elde edilen askeri başarılar yerini diplomasiye bırakmıştır.

Dönemin Sovyet Rusya'sı ise, Türk milletinin vermiş olduğu Milli Mücadele sürecini yakından takip etmiştir. Aynı şekilde, Sovyet Rusya yazılı basını da Milli Mücadele Dönemi'nin askeri ve siyasi gelişmelerini yakından takip etmiş ve kamuoyuna duyurmuştur. Bu şekilde Sovyet Rusya yazılı basını bize, Milli Mücadele tarihimize yabancı yazılı basın gözüyle bakma fırsatı vermektedir.

Buradan hareketle bu çalışmada, Mudanya Ateşkes Antlaşması'nın Sovyet Rusya yazılı basınında nasıl yansıtıldığı gazetelerde yayınlanan yazı ve haberlerden hareketle ortaya koymaya çalışılmıştır.

Anahtar sözcükler: Mudanya Ateşkes Antlaşması, Sovyet Rusya Basını, Pravda, İzvestiya.

REPRESENTATIONS OF CEASE FIRE AGREEMENT IN SOVIET RUSSIA PRESS [Press Analysis over the newspapers Pravda and İzvestia]*

Abstract

National Struggle Period was one of the most important turning points of the Turkish nation. During this period the Turkish nation has gone through a very painful and difficult period. In this fighting for survive within the Mudania Cease Fire Agreement here has been owned victory and success in fronts and then started a new process where military success has left his place to diplomacy.

In this period the Soviet Union has closely followed the National Struggle of the Turkish nation. Likewise, the press of Soviet Russia has closely followed the military and political development and announced to the public. In this way, the Soviet Union press of this period gives us the opportunity to look to the history of our national struggle through the eyes of foreign press.

Hence, in this study we tried to put in motion how reflected Mudania Cease Fire Agreement in Soviet Russia newspapers, by analysing the published news and items.

Key words: Mudania Cease Fire Agreement, Soviet Russia Press, Pravda, İzvestia.

Giriş

Yazılı basın; bize geçmişteki olayları anlamamıza ve analiz etmemize yardımcı olmaktadır. Bu özelliğiyle de geçmişteki tarihsel olaylara kaynaklık etmesi açısından önem taşımaktadır. Gazetelerin bu özeliği bize tarihsel olaylara tarih kitaplarından farklı bir açıdan bakmamızı sağlamaktadır.

Yazılı basının hiç kuşkusuz en önemli görevi bir haber verme ve bilgi vermektir. Bu nedenle basın, haber değeri ve anlamı taşıyan her olay ve olguyu tarafsız ve doğru olarak kitlelere duyurmalıdır. Böylelikle basın, ülke ve dünyada meydana gelen olayları, gelişmeleri bildirerek bu sorunlarının toplum ve bireyler tarafından öğrenilmesini, bu sorunlar hakkında toplumsal görüşün oluşturulmasına etki etmelidir (Güz, 2005: 14). Ancak basında haberin oluşturulmasını ve kurgulanmasını etkileyen faktörler vardır. Bunlar: *Toplumsal normlar ve değerler; Medya sahipliği ve örgütsel baskı ve kısıtlamalar; çıkar gruplarının baskıları; Haber üretim rutinleri (yerleşik işlemler); Habercilerin ideolojik veya siyasi yönelimleri* (Shoemaker ve Reese, 1996); aktaran, Güran ve Özarslan, 2013). Görüldüğü gibi haberin oluşturulması ve kurgulanması ekonomik, siyasi, kültürel ve kurumsal çevrelerin etkisinde kalabilmektedir. Aynı zamanda bunun yanında, bir haberin haber değeri taşıması için haber değer unsurlarını; Olağanüstü bir nitelik taşıması, yakın bir zamanda meydana gelmesi, belirli bir coğrafi yakınlıkta olması, Bir ihtilafli konunun olması, kamuoyunu ilgilendiren bir konuda olması, merak uyandıracak vb. olması gerekmektedir (Arslan, 2003: 137-138).

Bütün bunlar doğrultusunda Kurtuluş Savaşı'mızda askeri mücadele sonucunda elde ettiğimiz Mudanya Ateşkes Antlaşması süreci haber değeri taşıyan bir olaydır. Bu nedenle de, Sovyet Rusya için önemli bir haber değeri taşıyan Mudanya Ateşkes Antlaşması süreci Rus basınında geniş yer bulmuştur. Mudanya Ateşkes Antlaşması ile birlikte Milli Mücadele'de askeri süreç yerini siyasi sürece bırakmıştır. Askeri süreçte elde edilen başarıların bir anlam kazanabilmesi için Mudanya Ateşkes Antlaşması büyük bir önem kazanmıştır. Bu antlaşma ile birlikte, Kurtuluş Savaşı'nın sıcak savaş dönemi sona ermiştir. Bununla birlikte diplomasi dönemi başlamış ve Lozan Antlaşması'nın zemini atılmıştır. Bu da bize, Kurtuluş Savaşı'nda elde ettiğimiz askeri zaferin düşmanlarımız tarafından tasdik edildiğini göstermektedir.

Bu önemli sürece Rusya basını da çok yakından takip ederek gelişmeler hakkında Sovyet Rusya kamuoyunu bilgilendirmiştir. Bu da bize tarihsel bir olayı tarih kitapları dışında olayların tazeliğinde yazılan, aktarılan ve yorumlanan gazete sayfalarından anlama ve tekrar yorumlama fırsatını sunmaktadır.

Toplumsal olayları yazılı basın gözüyle irdelemeye çalışan bu çalışmada, Türkiye'nin yaşadığı toplumsal olayları içinde en önemli dönemeçlerinden biri olan Mudanya Ateşkes

Anlaşması sürecin yabancı bir basının gözünde nasıl yansıtıldığı Sovyet Rusya gazetelerinde yer alan haber, makale, yorum, resmi beyanlardan vb. yola çıkılarak içerik analiziyle değerlendirilmiştir.

Mudanya Mütarekesi ve Tarihi Rolü

Büyük Taarruz ile elde edilen başarı karşısında Yunanistan 2 Eylül 1922'de İngiltere'ye, Türkiye ile ateşkes için arabuluculuk yapması teklif etmiştir. İtilaf devletleri, Yunanistan'ın ateşkes istediğini 7 Eylül günü resmen Ankara hükümetine bildirmişlerdir (Şimşir, 1972: 479-517). Bu sırada ise, Türk orduları Büyük Taarruz sonucunda Batı Anadolu'yu Yunan işgalinden kurtararak, 9 Eylül 1922'de İzmir'e girmiştir. Sonrasında İstanbul'u, Boğazları ve Doğu Trakya'yı kurtarmak için harekâta devam etmiştir. Ancak, 20-23 Eylül günleri Paris'te toplanan müttefiklerin barış yollarını aramak üzere Franklin Bouillon Anadolu'ya gitmek üzere görevlendirildiği için 28 Eylül günü Boğazlara doğru ilerleyen Türk birliklerine, Gazi Mustafa Kemal Paşa, buldukları noktada durmalarını emretmiştir. Bunun yanında, 23 Eylül'de gönderdikleri notada da Doğu Trakya'nın ve Boğazlar Bölgesi'nin barış antlaşmasından sonra boşaltılacağı belirtilerek, askeri ilerleyişe son verilmesi ve ilk etapta bir ateşkes antlaşması imzalanması istenmiştir. Ankara Hükümeti, 29 Eylül'de bu notaya verdiği yanıtta, Türk ordularına durmalarının emrinin verildiğini, ancak Doğu Trakya'nın Edirne ile birlikte, Meriç Nehri'nin batısına kadar boşaltılması şartıyla 3 Ekim'de ateşkes görüşmelerinin başlatılabileceğini açıklamıştır. 28 Eylül günü İzmir'de Mustafa Kemal ile görüşen Fransız temsilci ise, Edirne dahil Meriç'ten itibaren bütün Doğu Trakya'nın Türkiye'ye verileceğini bildirmiştir (Kurtcephe ve Beden 1999: 317).

İki taraf arasında uzlaşmaya varılmasıyla birlikte Mudanya Konferansı 3 Ekim 1921 tarihinde başlamıştır. Türkiye Büyük Millet Meclisi adına görüşmelere Batı Cephesi Komutanı İsmet Paşa katılmıştır. Genelkurmay Başkanı Fevzi Paşa (Çakmak) ile Refet Paşa (Bele) ise Mudanya'da gözlemci olarak yer almışlardır. Konferansa İngiltere adına General Sir Charles Harrington, Fransa adına General Charpy ve İtalya adına General Monbelli Duvilio katılmıştır (Akgün 1993: 55, Kurtcephe ve Beden 1999: 317).

3 Ekim 1922'de konferans başladıktan sonra ilk iki gün içinde çok sert tartışmalar yaşanmıştır. Özellikle bazı konular üzerinde anlaşılabilmesi nedeniyle konferans çıkmaza girmiş ve olumsuz sonuçlanmıştır. 9 Ekim'de görüşmeler tekrar başlamıştır. Sert tartışmalarla geçen konferans Türk tarafının isteklerinin kabul edilmesiyle birlikte, Mudanya Mütarekesi (Ateşkes Antlaşması) 11 Ekim 1922 tarihinde imzalanmıştır. Aynı gün Dışişleri Bakanı Yusuf

Kemal Bey, Mudanya Ateşkes Antlaşması¹'nin imzalandığını Meclise sunmuştur (Çöker 1995: 159).

Yunan delegeleri General Mazakarıs ve Albay Sarıyannis, Mudanya Müzakerelere doğrudan katılmayan ve daha çok müttefikleri olan İtilaf Devletleri temsilcileri ile irtibatla kalarak dolaylı yoldan katılmışlardır. Müzakerelere doğrudan katılmadıkları gibi antlaşmaya da imza atmamışlardır. Anlaşmaya imza atmadıkları için, İmzalanan mütareke İtilaf Devletlerinin garantisinde yapılmıştır. Yunanistan daha sonra, Mudanya Mütarekesi'ni kabul ettiğine dair resmi beyannameyi, İstanbul'daki İtilaf Devletleri Yüksek Komiserleri aracılığıyla Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne sunmuştur (Akin 1996: 63-69, Akgün 1993: 55).

Mudanya Mütarekesi'nin imzalanmasıyla birlikte Büyük Taarruz ile kazanılan askeri başarı, siyasi bir zafere dönüşmüştür. Bunun yanında Misak-ı Milli'nin sınırları içinde olan Doğu Trakya silahlı mücadele olmadan kazanılmıştır. Aynı zamanda Kurtuluş Savaşı'mızında elde ettiğimiz askeri zafer, düşmanlarımız tarafından tasdik edilmiş ve bunun sonucunda Anadolu toprakları düşman işgalinden kurtarılmıştır (Akin 1996: 162, Alpargu ve Diğerleri 2001: 208).

Haber ve Haber Değeri Kavramları

Yazılı basın; geçmişteki olayları anlamak, analiz etmek ve bugünkü yaşantımıza kaynaklık etmek açısından önem taşımaktadır. Aynı zamanda dün ve bugün arasında ilişkiyi sağlayan basın; fonksiyonları ve etkileri ile toplumsal hayatta iletişimi sağlar. Yazılı basın kronolojik bir sıralamayla olan ve olacak toplumsal olaylar hakkında haber verir. Yazılı basın bu özelliği olaylara canlı ve tazelik havası vermektedir. Gazetelerin bu özelliği bize tarihsel olaylara farklı bir açıdan bakmamızı sağlamaktadır.

Yazılı basının en önemli işlevlerinden bir haber verme ve bilgilendirmedir. Ancak basın için her olay ve olgu haber değildir. Bir olay ya da olgunun habere dönüşmesi için, haber değerlerinin bir ya da bir kaçını taşıması gerekir. Öncelikle haberin ne olduğuna bakacak olursak, Tokgöz haberi, herhangi bir zamanda geçen olay, fikir ya da sorunun özeti olarak tanımlamaktadır (Tokgöz, 2008: 207). Bülbül'e göre ise haber, "İlginç, sık tekrarlanmamış ya da ilk kez meydana gelmiş, toplumda yankı uyandıran ve geniş kitleleri ilgilendiren, olumlu ya da olumsuzlukları çağrıştıran, zamanlılık, yenilik, anılık, yakınlık, önemlilik ve insanların ilgisini çekme değerlerini içeren olaylardır" (Bülbül, 2001: 117).

Wilbur Schramm ise haberi, olayın kendisi olmadığı; olaydan sonra algılanan bir olgu olduğu ve olayla özdeş olmayan; ancak olayın esas çerçevesi içinde tekrar kurulmuş şekli

¹ Mudanya Mütarekesi için bakınız; *Aybars 1987: 344-46; Soysal 2000: 71-4*

olarak tanımlamaktadır (İspirli, 2000: 13). Dursun ise haberi, gerçekte bir yerlerde meydana gelen olaylar ve kişiler hakkında en son ve ilgi çekici enformasyon olarak tanımlamaktadır (Dursun, 2003: 63). Bunun yanında basın, ülke ve dünyada meydana gelen olayları, gelişmeleri bildirerek bu sorunlarının toplum ve bireyler tarafından öğrenilmesini, bu sorunlar hakkında toplumsal görüşün oluşturulmasına etki eder (Güz, 2005: 14). Ancak basında haberin oluşturulmasını ve kurgulanmasını etkileyen faktörler vardır. *“Haber içeriklerinin üretimi, medyanın haberleri tercih edilen senaryolar doğrultusunda çerçeveselendirilmesi; haberde belli birey, grupların ve kurumların görüşlerine ayrıcalıklı biçimde yer verilmesi, haber içerikleri üzerinde denetleme uygulayan ekonomik, siyasi, kültürel ve kurumsal çevrelerin gözetiminde gerçekleşir. Medya kurumlarının ve gazetecilerin içinde bulunduğu siyasi sistem haber içeriklerini biçimlendiren faktörlerin en önemlisidir. Siyasi yapı basının nasıl düzenleneceği, işlenmesi, sistemin ikrarı ve devamı için hangi işlevleri yerine getirmesi gerektiğine ilişkin bazı fikir ve yorumlar getirir.”* *“Güçlü medya etkileri bakışıyla bağlantılı hegemonya görüşüne göre medya bir toplumda egemen yönetici güçlerin dolaylı denetiminde bulunmakta, bunların diğer sosyal sınıf ve gruplar üzerinde tahakküm kurma çabalarını desteklemektedir”* (Çebi 1997: 30). Görüldüğü gibi haberin oluşturulması ve kurgulanması ekonomik, siyasi, kültürel ve kurumsal çevrelerin etkisinde kalabilmektedir.

Bunun yanında Haber Değerinin Belirlenmesine bakacak olursak, Erol Mutlu haber değerini, haber öykülerinin seçiminde, kurulmasında ve sunumunda kullanılan profesyonel kodlar olarak tanımlamaktadır (Mutlu, 1994: 85).

Arslan ise haber değer unsurlarını; Olağanüstü bir nitelik taşıması, yakın bir zamanda meydana gelmesi, belirli bir coğrafi yakınlıkta olması, duygulara hitap etmesi, tekrar göstermesi, Bir ihtilafli konunun olması, kamuoyunu ilgilendiren bir konuda olması, çok sayıda kişiyi ilgilendirmesi, ilk olması, tekrarının az olması, ünlü biriyle ilgili olması, merak uyandıracak olması (Arslan, 2003: 137-138) olarak sıralamaktadır. Bunun dışında haberde olması gereken haber değerleri genellikle beş ana başlık altında toplanmaktadır. Bunlar: Gerçekçilik (doğruluk), Yenilik/güncellik (Zamanlılık), Yakınlık/İlginçlik, Önemlilik ve anlaşılabilirlik olarak sıralanabilir (Denover, 1963: 7, Yüksel ve Gürçan, 2005: 79, Tokgöz, 2008: 227).

Bunun yanında insanların daha çok, kendilerini yakından ilgilendirdiğini düşündükleri sorunlara odaklanmaktadır. Aynı zamanda gerçekleşen bir eylemin veya bir söylemin kişiye göre fiziksel ya da psikolojik konumu, habere olan dikkatini etkileyebilmektedir. Çünkü insanlar, fiziksel ve psikolojik olan yakın çevreleriyle daha ilgilidirler (Girgin, 2005: 14-15).

Bir Kitle İletişim Aracı Olarak Basının Haber Ve Bilgi Verme İşlevi

Kitle iletişim araçlarının temel işlevi haber ve bilgi vermektir. Bu bağlamda kitle iletişim araçları, toplumun bilmediği olaylar hakkında bilgi verirler (Tokgöz, 1994: 37). Kitle iletişim araçları her şeyden önce belirli olay ve olgularla ilgili olarak bir takım bilgilerin sunulduğu araçtır. Önemli bir bilgi kaynağı olan kitle iletişim araçları dünyada meydana gelen enformasyon akışını işleyerek habere dönüştürmektedir (Işık, 2000: 77). Haber ve bilgi verme kitle iletişim araçlarının temel işlevi olduğundan dolayı, gazete sayfalarında, radyo ve televizyonların belirli saatlerinde haber alanı veya vakti bulunmaktadır (Savaş, 2004: 2). Bu bağlamda haber değeri taşıyan her olay ve olgu basın yoluyla kitlelere duyurulur ve kitleler bilgilendirilir.

Kitle iletişim araçları, haberlerle ve bunun yanında diğer içerdikleri konulardaki enformasyonlar ile insanların gündelik yaşamlarında büyük öneme sahiptirler. İnsanlar toplumsal olaylar hakkında bilgi edinebilecekleri temel kaynak olması, basının insanlar üzerinde etkili olmasına yol açmaktadır (Turan, 1992: 46).

Basın, günümüzde olduğu gibi geçmişte de dünyada olup biten olayları en kısa zamanda duyurması nedeniyle toplumun yaşamında önemli bir yere sahip olmakla birlikte, kitlelerin görüş ve davranışlarını etkilemede önemli bir güce sahiptir (Alemdar ve Kaya, 1983: 46). Bunun yanında basın, sahip olduğu etkisi ve gücünün verdiği konumdan dolayı basın üzerinde denetime sahip güçlere bir takım imkânlar sağlar. Bunlar; dikkatler başka sorunlara, olaylara vb. çekilerek, asıl sorunların unutturulması, statü sağlanması ve meşruiyeti güçlendirmesi, belirli zamanlarda ve koşullarda kitleleri inandırma ve seferber etme, kitleleri eğlendirme, gururlarını okşama ve rahatlatma olarak sayılabilir (Alemdar ve Erdoğan, 1990: 96). Buna göre basın üzerinde denetime sahip güçleri basını kendi çıkar ve amaçlarına göre kullanma gücüne sahiptirler. Sahip oldukları bu gücü de kendi çıkar ve amaçlarına göre kullanmaktadırlar. Buna göre ise, basın haber ve bilgi verme işlevini yerine getirirken toplumu yakından ilgilendiren bir haberin ön plana alınmaması veya çarpıtılarak sunulması söz konusu olabilmektedir.

Araştırmanın Amacı ve Önemi

Günümüzde akademik alanda Türkiye bağlamında tarihsel olaylara ilişkin basın taraması çalışmalarının, Rus basını üzerine çok az ve belirli konular üzerine olduğu görülmektedir. Basın analizi yoluyla, tarihsel olaylara, tarih kitaplarında ele alınmayan yönleriyle ele alabilmek söz konusu olmaktadır. Basın analiziyle, aynı zamanda kamuoyunun nasıl bilgilendirildiği de görülebilmektedir. Mudanya Ateşkes Antlaşması ise, Türk Kurtuluş Savaşı'nın ve dolayısıyla

Türkiye Cumhuriyeti Tarihi'nin, Türk dış politikası açısından önemli dönüm noktalarından birini oluşturmaktadır. Bu doğrultuda, Sovyet Rusya basımında örneklem alınan gazetelerde, Mudanya Ateşkes Antlaşması sürecinin nasıl yansıtıldığı, Sovyet Rusya tarafından bu sürece nasıl bakıldığı ve kamuoyuna nasıl yansıtıldığı görmek amaçlanmıştır.

Böyle bir çalışma, basının devletlerarası ilişkilerdeki işlevini, olaylara bakış açısı ve algısında devlet politikasının etkisini göstermeye de yardımcı olacaktır. Ayrıca bu çalışmayla, uluslararası ilişkiler, tarih, basın tarihi gibi çalışma alanları için yeni ve önemli saptamalar yapılacağı varsayılmaktadır.

Araştırmanın Yöntemi, Kapsamı ve sınırlılıkları

Araştırma kapsamında, Pravda ve İzvestiya gazeteleri örneklem olarak alınmış ve veri toplama tekniği olarak içerik analizi uygulanmıştır. Mudanya Ateşkes Antlaşması sürecinin başlangıç tarihlerinin on gün öncesinden ve bitiminden on gün sonrasına kadar geçen sürede Türkiye ve Mudanya Ateşkes Antlaşması'na ilişkin haberler içerik analizine tabi tutulmuştur. İçerik analiziyle incelediğimiz gazeteler 23 Eylül-21 Ekim 1922 tarihlerindeki sayılarını kapsamaktadır. Bu doğrultuda Pravda Gazetesi'nde 114, İzvestiya Gazetesi'nde 128, toplamda ise 242 haber kodlamaya dâhil edilmiştir.

İçerik analizi kapsamında sınıflandırma sistemi 8 değişkenden oluşmaktadır. Bunlar; “Türkiye ve Mudanya Ateşkes antlaşması ile ilgili yayınlanan haberlerin sayısı”, “haber yayımlandığı gazete”, “haber yayımlandığı tarih”, “haber başlıkları” (haberde geçen konu ya da temalar), “haber sayfadaki konumu”, “haber kaynağı”, “haber yayımlandığı sayfa”, “haber satır-sütunu” şeklinde sıralanmaktadır. Bu değişkenlere göre her bir haber için haberin hangi gazetede yayımlandığı, haberin yayımlandığı tarih, haber başlığı, haberin sayfanın neresinde bulunduğu, haberin hangi kaynaklı olduğu, haberin hangi sayfada bulunduğu, haberin satır ve sütunu tek tek kodlanmıştır. Bu kodlamalar verildikten sonra haberlerin içerikleri üzerinden Pravda ve İzvestiya gazetelerinde Mudanya Ateşkes Antlaşması sürecinin nasıl yansıtıldığı, hangi haberlerin ön plana çıkarıldığı ve nelerin vurgulandığı açıklanmaya çalışılmıştır.

Gazeteler temelde beş neden gözetilerek örnekleme dâhil edilmiştir. Birincisi, gazetelerin tirajlarının fazla olması, ikincisi, gazetelerin ulusal olması, üçüncüsü, dış haberlerin olması ve dördüncü olarak, gazetelerin günlük çıkıyor olması ve son olarak da, bu özellikleri taşıyan gazetelerin arşivlerde yeterli sayısının olması ve ulaşılabilirliğidir. Bu doğrultuda, Pravda ve İzvestiya gazeteleri örneklem olarak alınmıştır. Bu bağlamda Sovyet Rusya döneminin ilk yıllarında Rus gazeteciliğine bakacak olursak, 7 Kasım 1917 tarihinde Lenin önderliğindeki Bolşevik Devrimi'nden sonra Rus gazeteciliği “tek parti gazeteciliği” olarak yapılandırılmaya

başlamıştır. Bununla birlikte devrimin ilk günlerinde ülkede hem burjuva hem sosyalist partilere ait gazeteler yayımlandığı görülmektedir. Öyle ki, Sosyal Devrimci partisinin 31, Menşeviklerin 52, anarşistlerin 6 gazetesi yayınlanmaktadır. Bolşevik gazetelerinin dışındaki gazetelerin büyük bir çoğunluğu İşçi Devrimi'ne olumsuz bakmış ve Bolşevikleri eleştirmişlerdir. Bunun yanında Bolşevikler burjuva basının kendilerine karşı bir gç olduklarından gördüklerinden dolayı yönetimi tamamen ele geçirdiklerinde hemen sonra en önemli burjuva gazetesini kapatmışlardır. Bunun la da kalmayıp yeni Sovyet İktidarı, kapattığı burjuva gazetelerinin baskı makinelerini el koymuşlardır. Bunun yanında Burjuva basını, yeni iktidarı basın özgürlüğünü kısıtladığı gerekçesiyle protesto etmesi zerine Bolşevik iktidarı , Basın Hakkında Kararname (9 Kasım 1917'de) ıkarmışlardır (Kozlova, 2000, Grabelnikov, 2000: 75). Aynı zamanda Bolşevik iktidarı 20 Kasım 1917'de İlanların Devlet Tekeline Alınması Hakkında Kararname kabul etmiştir. Bu kararname ile Burjuva gazetelerin gelir kaynağı olan ilanlardan yoksun bırakmıştır. Bu kararname ile burjuva basınına büyük bir darbe vurulmuştur. Yeni Sovyet İktidarının muhalif basını ortadan kaldırmak amacıyla çıkardığı üçüncü kararname, Devrimci Basın Mahkemesi Hakkında Kararname olmuştur (Kuznetsov, 2000). Sonuçta , Rusya'da 1917-1918 yıllarında 170 burjuva gazetesi, 167 muhalif parti gazete ve dergisi kapatılmıştır. 1919 yılına geldiğinde muhalif basın tamamen ortadan kalkmış ve komünist basın dönemi başlamıştır (Grabelnikov, 2000: 76-78).

Rusya'da Temmuz 1918'den 1921'e kadar Bolşevikler ile karşıtları arasında bir iç savaş yaşanmıştır. Bu iç savaş sırasında ağır koşullara rağmen Sovyet basını gelişmeye devam etmiştir. Ülkede 1918'de 884 gazete çıkmakta iken, bu sayı 1920'de 1080'e ulaşmıştır. Bu zor dönemde görüldüğü gibi Sovyet Rusya'nın yerel ve ulusal basını gelişmeye devam etmiştir. Bunların içinde 1919 yılında Pravda Gazetesi 170 bin, İzvestiya Gazetesi 452 tirajına ulaşmıştır (Ovsepyan, 1999).

1921 yılında, her türlü (kağıt, gazeteci kadrosu vb.) olanaklardan yoksun olan Sovyet basını en zor dönemini yaşamıştır. 1922'de gazetelerin özel işletmeler statüsünde olmaları ve ticari yöntemlere uygun olarak yapılandırılması kararı durumu basının daha da kötüleştirmiş, krize götürmüştür. Buna göre Sovyet Rusya'da 1922 yılının Ocak ayında 803 çıkan gazete sayısı, mart ayında 382'ye, temmuz ayında ise 313'e düşmüştür (Ovsepyan, 1999). Sovyet Birliğinin merkezi gazetesi olan Pravda'nın tirajı ise, 250 binden 100 bin'e düşmüştür (Kuznetsov, 2002). Bu kriz ancak Sovyet Rusya basını tekrar devlet btcesinden finanse edilmeye başlayınca atlatılabilmıştır (Ovsepyan, 1999). Kısaca Lenin döneminde (1917-1924) Sovyet Rusya gazeteciliğinin genel yapısı şöyle olmuştur (Kozlova, : 2000):

- Basın, tek parti yapısına göre düzenlenmiştir. Basının sahibi siyasi iktidardır.

• Lenin doktrini olarak komünist basın ortaya çıkmıştır. Lenin doktrinine göre basının temel görevi kitlelerin komünist eğitimini kuvvetlendirmek idi. Bu göre de basının ana ilkeleri halkçılık, toplumsallık ve partililik üzerine kurulmuştur.

• 7 Eylül 1918 tarihinde Rusya Telgraf Ajansı ROSTA kurulmuştur. ROSTA'nın temel görevi Sovyet basınına ve parti organlarına enformasyon sağlamak olmuştur

Verilerin Analizi ve Bulguların Yorumlanması

Tablo 1. *Mudanya Mütarekesi Dönemi Pravda Gazetesi'nde Çıkan Haber Başlıkları, Yılları, kaynakları, satır-sütunları ve sayfaları*

No:	Haber Tarihi	Haber Başlığı	Haber Konumu	Haber Kaynağı	Haberin Sayfası	Sütun Satır
1		Türk-Yunan savaşı Türkiye Sovyet Rusya olamadan konferansa gitmeyecek	Sağ sütun Üst sayfa	Rosta	2	1-sütun 10-satır
2		Kemal Paşa Hücuma Hazırlanıyor. Müttefiklerin Endişesi Dardanel (Çanakkale Boğazları)	Sağ sütun Üst sayfa	Rosta	2	1-sütun 11-satır
3	23.09.1922	Türkler tarafsız bölgeler Bütün Batı Anadolu Yunanlardan Temizlendi	Sağ sütun Üst sayfa	Rosta	2	1-sütun 6-satır
4		Türkler Bandırmayı Ele Geçirdi	Sağ sütun Üst sayfa	Rosta	2	1-sütun 3-satır
5		Müttefikler Arasında Çatışma	Sağ sütun Üst sayfa	Rosta	2	1-sütun 6-satır
6		İngiliz ordusu Çanakkale'de Toplanıyor	Sağ sütun Üst sayfa	Rosta	2	1-sütun 6-satır
7		Türkler Çanakkale'ye Yaklaşıyor	Sağ sütun Üst sayfa	Rosta	2	1-sütun 6-satır
8		İngilizler Çanakkale'yi Tarafsız Bölge Olarak Sayıyor	Sağ sütun Üst sayfa	Rosta	2	1-sütun 62-satır
9	24.09.1922	Yakın Doğu Olayları Kemal Paşa Şartlarında Israr Ediyor	Sağ sütun Orta sayfa	Rosta	1	1-sütun 23-satır
10	26.09.1922	Yakın Doğu Düğümü	Sol sütun üst sayfa	Karl Radek	1	2-sütun 254-satır
11		Yakın Doğu'da Gelişmeler Paris Toplantısının Sonuçları ve Ankara'ya Sunulan Şartlar	Sol sütun üst sayfa	Rosta	2	2-sütun 101-satır
12		Müttefiklerin Teklifleri	Sol sütun üst sayfa	Rosta	2	1-sütun 6-satır
13	27.09.1922	Türkiye'nin Bağımsızlık Sınırlarına Fransa'nın tehdidi	Sol sütun üst sayfa	Rosta	2	1-sütun 20-satır
14		Türkiye'nin konferansa davet edilişi	Sol sütun üst sayfa	Rosta	2	1-sütun 7-satır
15		Türklerin Tarafsız Bölgeye Saldırısı	Sol sütun üst sayfa	Rosta	2	1-sütun 9-satır
16		Türklerin Tarafsız Bölgeden Çıkışı	Sol sütun üst sayfa	Rosta	2	1-sütun 9-satır

17		İngiliz Generalin Türk Hükümetiyle Görüşmesi	Sol sütun üst sayfa	Rosta	2	1-sütun 12-satır
18		Türk-Rus İlişkilerinde Yoldaş Çiçerin'in Bildirisi	Sol sütun üst sayfa	Rosta	2	1-sütun 29-satır
19	28.09. 1922	Paris Toplantısından Yakın Doğu Sorununa Müttefiklerin Ankara Hükümetine Notası	Orta sütun alt sayfa ve sağ sütun üst sayfa	Rosta	2	4-sütun 77-satır
20		Müttefiklerin Notasının Yankıları	Sağ sütun orta sayfa	Rosta	2	2-sütun 174-satır
21	29.09. 1922	İngiltere'nin Doğudaki Değişimi Politik Mi Taktik Mi ?	Sol sütun bütün sayfa	Karl Radek	1	2-sütun 336-satır
23	29.09. 1922	Türkiye'nin Cevabı Bekleniyor	Sol sütun üst sayfa	-	3	2-sütun 38-satır
24		Yakın Doğuda Gelişmeler Kemal Kaçamaklı Cevap Verdi	Orta sütun alt sayfa	Rosta	2	1-sütun 14-satır
25	30.09. 1922	Türklerin İlerlemesi	Orta sütun alt sayfa	Rosta	2	1-sütun 11-satır
26		Türklerin Zaferi Hakkında Doğu Basınında	Orta sütun alt sayfa	Rosta	2	1-sütun 24-satır
27		Türk Proletaryanın Karası	Orta sütun alt sayfa	-	2	1-sütun 11-satır
28		Yakın Doğuda Durum Ciddileşmekte Durum Ciddileşiyor Türkler İngilizlerin Bulunduğu Bölgeye Girdi	Orta sütun alt sayfa	Rosta	2	2-sütun 42-sayfa
29	01.10. 1922	Türkler Çanak Kaleyi Ele Geçirdi	Orta sütun alt sayfa	Rosta	2	1-sütun 5-satır
30		İngilizlerden Ültimatom	Orta sütun Üst sayfa	Rosta	2	2-sütun 19-satır
31		Müttefik Filoları Geliyor	Orta sütun Üst sayfa	Rosta	2	1-sütun 7-satır
32		Amerikan Askeri Gemileri Konstantinopolis'e Yönelidi	Orta sütun Üst sayfa		2	1-sütun 10-satır
33		Konstantinopolis'te Durum Kritik	Orta sütun Üst sayfa	Rosta	2	1-sütun 25-satır
34		Kemal Paşa'nın Cevabı	Orta sütun Üst sayfa	Rosta	2	1-sütun 9-satır
35	01.10. 1922	Britanya Ordusu Bölgenin Yunanlardan Temizlenmesine Engel Oluyor	Sol sütun Üst sayfa	Rosta	2	2-sütun 61-satır
36		Kemal paşanın Harrington'a cevabı		Rosta	2	1-sütun 37-satır
37		Türkiye'nin Cevabından Sonra İngiliz Hükümet Çevrelerinde Endişe	Orta sütun Orta sayfa	Rosta	2	1-sütun 10-satır
38		İngilizler Konstantinopolis'in Tahliye Edilmesi Kararını Aldılar	Orta sütun Orta sayfa	Rosta	2	1-sütun 10-satır
39	01.10. 1922	İngiliz Kabinesinde Oturum	Orta sütun üst sayfa		2	1-sütun 8-satır
40		Doğu Ülkeleri Türklere Sempatilerini Gösteriyorlar	Orta sütun üst sayfa	Rosta		1-sütun 11-satır
41		Sultan Tahtan İncecek Mi?	Orta sütun üst sayfa	Rosta		1-sütun 5-satır
42	03.10. 1922	Yakın Doğuda Gelişmeler Türkiye Rusya İle Beraber Hareket Etmeli	Orta sütun üst sayfa	Rosta	2	1-sütun 21-satır
43	03.10. 1922	Mudanya Konferansı öncesi Konferans Nedeniyle Türklerin Saldırıları	Orta sütun üst sayfa	Rosta	2	1-sütun 14-satır

Durdurması Beklenmekte						
44		Kemal ve Bllion Arasında Anlaşma Şartları	Orta sütun üst sayfa	Rosta	2	1-sütun 5-satır
45		Müttefikler ve Kemal Arasında Toplantı Olacak	Orta sütun üst sayfa	Rosta	2	1-sütun 15-satır
46		Konstantinopolis'te Kriz	Orta sütun üst sayfa	Rosta	2	1-sütun 18-satır
47		Yakın Doğuda Durum Fransa'nın Kemal Paşa'yı Etkileme Çabaları	Orta sütun orta sayfa	Rosta	2	1-sütun 17-satır
48	04.10. 1922	Fransa ve Türkiye arasında Anlaşma	Orta sütun orta sayfa	Rosta	2	1-sütun 8-satır
49		Mudanya Müzakeresinin Programı. Fransa'nın Teklifleri	Orta sütun orta sayfa	Rosta	2	1-sütun 73-satır
50	04.10. 1922	Türkiye Komünist Partisinin 1. Kongresi	Orta sütun Üst sayfa	-	3	2-sütun 34-satır
51		Yakın Doğuda Gelişmeler Mudanya Müzakeresi Askeri Müzakerenin Başlaması	Orta sütun üst sayfa	Rosta	2	1-sütun 25-satır
52		Müzakerenin Programı	Orta sütun üst sayfa	Rosta	2	2-sütun 29-sütun
53	05.10. 1922	İngiltere Yunanların Trakya'yı Tahliye Etmesini Kabul Ediyor	Orta sütun üst sayfa	Rosta	2	1-sütun 9-satır
54		İngiltere Türkiye ile Anlaştı	Orta sütun üst sayfa	Rosta	2	1-sütun 20-satır
55		İngiltere Trakya'yı İşgal Etmek İstiyor	Orta sütun üst sayfa	Rosta	2	1-sütun 26-satır
56		Müttefikleri Trakya'yı İşgal Edecek	Orta sütun üst sayfa	Rosta	2	1-sütun 12-satır
57	05.10. 1922	Türkiye'de Sultan'ın Tahtan İnmesi	Orta sütun Üst sayfa	Rosta	3	1-sütun 3-satır
58	06.10. 1922	Boğazlar	Orta sütun alt ve üst sütunlar	Vlad. Melikov	1	2-sütun 274-satır
59	06.10. 1922	Türklerin Zaferinin Yankıları	Sağ sütun Üst sayfa	Rosta	1	2-sütun 23-satır
60		Mudanya Konferansı Mütareke Başladı	Sağ sütun Üst sayfa	Rosta	2	1-sütun 11-satır
61		Mudanya Konferansı Gündemi	Sağ sütun Üst sayfa	Rosta	2	1-sütun 20-satır
62	07.10. 1922	Kemal'e Törenli Karşılama	Sağ sütun Üst sayfa	Rosta	2	2-sütun 32-satır
63		Kemal'in Büyük Millet Meclisi'ne Konuşması	Sağ sütun Üst sayfa	Rosta	2	1-sütun 17-satır
64		Türk Petrolleri İçin Kovalamaca	Orta sütun orta sayfa	Rosta	2	1-sütun 6-satır
65		Mudanya Toplantısı Anlaşmanın Olası Sonuçlarından Yunanlar Memnun Değiller	Sol sütun orta sayfa	Rosta	2	2-sütun 54-satır
66	07.10. 1922	Birinci Oturum Başarılı	Sol sütun orta sayfa	Rosta	2	1-sütun 20-satır
67		Türkler tarafsız Bölgeyi Boşaltıyorlar	Sol sütun orta sayfa	Rosta	2	2-sütun 19-satır
68		İngiltere Toplantının Sınırlarını Daraltıyor	Orta sütun Üst sayfa	Rosta	2	1-sütun 21-satır
69	07.10. 1922	Barış konferansı Ankara Boğazların Serbestliğini Kabul Ediyor Ancak Konstantinopolis'in	Orta sütun orta sayfa	Rosta	2	2-sütun 49-satır

Boşaltılmasında Israr Ediyor						
70		Çözüm Rusyasız Olamaz	Sol sütun orta sayfa	Rosta	2	1-sütun 12-satır
71		Beklenen Barış	Sol sütun orta sayfa	Rosta	2	1-sütun 5-satır
72	08.10. 1922	Türkiye Sovyet Rusya'nın Konferansa Davet Edilmesini Talep Ediyor	Orta sütun Alt sayfa	Rosta	2	2-sütun 198-satır
73		Yakın Doğu Krizi Mudanya Toplantısının Yeniden Başlaması	Orta sütun üst sayfa	Rosta	2	1-sütun 57-satır
74	10.10. 1922	Sovyet Rusya 2. Konferansa Davet Edilecek	Orta sütun üst sayfa	-	2	1-sütun 40-satır
75		Gergin Durum Devam Ediyor	Orta sütun üst sayfa	Rosta	2	1-sütun 39-satır
76		Mudanya Toplantısı'nın Seyri	Orta sütun üst sayfa		2	1-sütun 37-satır
77		İngiltere Hükümetinin Planları	Orta sütun üst sayfa	Rosta	2	2-sütun 51-satır
78		Yunanlar Trakya'yı Bırakmak İstemiyorlar	Orta sütun üst sayfa	Rotsa	2	1-sütun 7-satır
79	11.10. 1922	Yakın doğu ve İngiltere İngiliz Liberaller Sovyet Rusya'yı Tanıyacaklar Ve Yeni Türkiye ile Anlaşacaklar	Orta sütun orta sayfa	-	2	2-sütun 37-satır
80		Yakın doğuda Sovyet Rusya Birinci Konferansa Katılmayacak	Orta sayfa üst sütun	Rosta	2	
81	12.10. 1922	Trakya Üzerinde Anlaşma Sağlandı	Orta sayfa üst sütun	Rosta	2	1-sütun 9-satır
82		Yunalar Trakya'yı Tahliye Etmeyi Kabul Ediyorlar	Orta sayfa üst sütun	Rosta	2	1-sütun 12-satır
83	13.10. 1922	Mudanya Mütarekesi	Sol sütun Üst sayfa	Karl Radek	2	2-sütun 119-satır
84	13.10. 1922	Mudanya Anlaşması Anlaşma Metni	Sol sütun alt ve üst sayfalar	Rosta	2	3-sütun 76-satır
85		Sevr Anlaşmasının İptali			2	1-sütun 9-satır
86	13.10. 1922	Barış Konferansı Dönemi Konferansın Yeri		-	2	1-sütun 12-satır
87		Türk Zaferinin Yankıları		Rosta	2	1-sütun 9-satır
88	14.10. 1922	Yakın Doğu'da Amerika'nın Talepleri	Orta sütun orta sayfa	Rosta	1	1-sütun 8-sayfa
89		Padişahın Kesin Olarak Kaldırılması		Rosta	1	1-sütun 5-satır
90		Yugoslavya Trakya'nın Türkiye'ye Geri Verilmesini Kabul Ediyor		Rosta	1	1-sütun 5-satır
91		Yakın Doğu'da Türk Diplomatları Rusya'nın Konferansa Katılmasını Talep Ediyorlar	Sol sütun Üst sayfa	Rosta	2	1-sütun 67-satır
92		Mudanya Mütarekesi'nin Uygulanması		Rosta	2	1-sütun 16-satır
93	15.10. 1922	Yunan Deleğesi Mudanya anlaşmasını imzalamayı Reddetti			2	1-sütun 26-satır
94		Yunanların İmzasının Bir Anlamı Yok		Rosta	2	1-sütun 9-satır
95		Mütareke Sonrası Gelişmeler		Rosta	2	1-sütun 12-satır
96		Fransa-Türkiye İlişkileri Hakkında Franklin		Rosta	2	1-sütun

		Buoilon					48-satır
97		Yakın Doğu'da Ankara Mütareke Şartlarından Memnun Değil	Orta sütun Orta sayfa	Rosta	2	1-sütun 41-satır	
98		Türkler Tarafsız Bölgeler	Orta sütun Orta sayfa	Rosta	2	1-sütun 12-satır	
99	17.10.	Yunanlar Mudanya Anlaşmasını İmzalıyor	Orta sütun Orta sayfa	Rosta	2	1-sütun 6-satır	
100	1922	Yunanlar Trakya'yı Tahliye Başladı	Orta sütun Orta sayfa	Rosta	2	1-sütun 10-satır	
101		Konferans Lozan'da Yapılacak	Orta sütun Orta sayfa	Rosta	2	1-sütun 5-satır	
102		İngiltere Türkiye ile Diplomatik İlişkileri Yenilemeye Hazır	Orta sütun Orta sayfa	Rosta	2	1-sütun 5-satır	
103	18.10.	Yakın Doğu Sorunu Franklin Buoilon' Kemal Paşa Hakkında	Orta sütun üst sayfa	Rosta	2	1-sütun 11-satır	
104		Edirne'nin Tahliyesi	Orta sütun üst sayfa	-	2	1-sütun 12-satır	
105		Gürcistan Türkleri Kutluyor	Orta sütun üst sayfa	Rosta	2	1-sütun 9-satır	
106		İngiltere'nin Uydurmasının Yalan Olduğu Ortaya Çıktı	Orta sütun üst sayfa	Rosta	2	1-sütun 8-satır	
107		Yakın Doğu Sorunu Trakya'nın Türkiye'ye Teslim Edilişi	Orta sütun üst sayfa	Rosta	3	1-sütun 23-satır	
108	19.10.	Yunanların Trakya'yı Tahliyesi	Orta sütun üst sayfa	Rosta	3	1-sütun 11-satır	
109	1922	Müttefikler Trakya'yı Teslim Alıyorlar	Orta sütun üst sayfa	Rosta	3	1-sütun 8-satır	
110		Ankara Hükümeti Konferansın İzmir'de Toplanmasında Israr Ediyor	Orta sütun üst sayfa	Rosta	3	1-sütun 5-satır	
111	20.10.	Diplomatik İlişkiler Türkiye Konferansın İzmir'de Toplanmasında Israr Ediyor	Orta sütun orta sayfa	Rosta	2	1-sütun 6-satır	
112	1922	Müttefikler Türkiye'den Gizli Anlaşma Yapıyor	Orta sütun orta sayfa	Rosta	2	1-sütun 28-satır	
113	20.10.	Doğu Halkları ve Türkiye Yoldaş Madivani Türkiye'de	Sol sütun orta sayfa	Rosta	3	1-sütun 30-satır	
114	1922	Hindistan Müslümanları Kutlamaya Geliyorlar	Sol sütun orta sayfa	Rosta	3	1-sütun 6-satır	

Bu dönemde 23 Eylül 1922 tarihli Pravda Gazetesi'nin Türkiye ile ilgili ilk haberinin ana başlığı '*Türk-Yunan Savaşı*' olarak atılmıştır. Bu ana başlığın altında kısa kısa 8 alt başlık bulunmaktadır. 2. Sayfadan verilen haberler Rosta kaynaklıdır. Bu haberde İlk alt başlık '*Türkiye Sovyet Rusya olamadan konferansa katılmayacak*' olarak verilmiştir. Haberde, Türkiye ve Rusya arasında imzalanan antlaşma gereği Ankara Hükümeti, Rusya ve Ukrayna davet edilmedikleri sürece Müttefikler tarafından düzenlenen konferansların hiç birine katılmayacağı bilgisine yer verilmiştir.

Diğer bir alt başlık '*Kemal Paşa Taarruza Hazırlanıyor*' '*Müttefikler Endişeli*' olarak verilmiştir. Haberde, Kemal Paşa'nın Çanakkale Boğazlarına saldırı hazırlığında olduğu ve bundan müttefiklerin endişe duydukları bildirilmiştir. Başka bir alt başlık '*Türkler tarafsız bölgede*' olarak verilmiştir. Haberde, Türk ordusunun Sevr Antlaşması'nda belirlenen tarafsız bölge sınırlarını geçmek üzere oldukları bildirilmiştir. '*Bütün Batı Anadolu Yunanlardan*

Temizlendi' olarak verilen başka bir alt başlıkta ise, İzmir'den takımadalara kadar uzanan batı Anadolu'nun tüm bölgeleri Yunanlardan tamamen temizlendiği ve Türk ordusunun düşmanların peşinden gittiği bildirilmiştir. *'Türkler Bandırmayı Ele Geçirdi'* diğeri bir alt başlıktır. Haberde, Türklerin bandırmayı ele geçirdikleri haberine yer verilmiştir. *'Müttefikler Arasında Çatışma'* olarak verilmiştir. Başka bir alt başlıkta ise, Müttefik Devletler arasında Türkiye sorunu ile ilgili aralarında yaşanan çatışmalardan bahsedilmiştir. Diğeri alt başlıklar ise, *'İngiliz Ordusu Çanakkale'de Toplanıyor'*, *'Türkler Çanakkale'ye Yaklaşıyor'* ve *'İngilizler Çanakkale'yi Tarafsız Bölge Olarak Sayıyor'* olarak verilmiştir. Bu haberlerde, İngiltere ile Türkiye arasında Çanakkale Boğazı konusunda yaşanan çatışmayı ve çıkabilecek savaş durumu bildirilmektedir.

24 Eylül 1922 tarihli 1. Sayfa sağ sütun orta sayfadan verilen *'Yakın Doğu Olayları'* ana başlığı altında *'Kemal Paşa Şartlarında İsrar Ediyor'* alt başlığı verilmiştir. Haberde, Mustafa Kemal Paşa'nın Boğazlar ve Rusya'nın konferansa katılması şartlarında ısrarcı olduğu belirtilmiştir.

KARL RADEK imzası taşıyan 26 Eylül 1922 tarihli 1. Sayfa sol sütun üst sayfadan verilen haberin başlığı *'Yakın Doğu Düğümü'* olarak atılmıştır. Haberde, Türkiye sorunu, boğazlar sorunu, Türkiye'nin bu konulardaki tutumu, İngilizlerin bu konulardaki yaptığı hesaplar ve Rusya'nın tutumu konusunda yorum ve düşünce belirtilmiştir.

27 Eylül 1922 tarihli haberin ana başlığı 2. Sayfa, sol sütun üst sayfadan *'Yakın doğu'da Gelişmeler'* olarak verilmiştir. Bu ana başlık altında *'Paris Toplantısı'nın Sonuçları ve Ankara'ya Sunulan Şartlar'* olarak alt başlık bulunmaktadır. Haberde, Paris toplantısında alınan kararların ne olduğu ve bunların Ankara hükümetine Bildirilmesi, *'Müttefiklerin teklifleri'*, *'Türkiye'nin bağımsızlık sınırlarına Fransa'nın tehdidi'*, Fransa'nın Boğazların Türkiye'ye bırakılmaması konusundaki tavrı, *'Türkiye'nin konferansa davet edilişi'*, *'Türklerin tarafsız bölgeye saldırısı'*, *'Türklerin tarafsız bölgeden çıkışı'*, *'İngiliz generalin Türk hükümetiyle görüşmesi'* İngiliz generalin Türklerin tarafsız bölgeden çıkmaları konusunda görüşmesi ve *'Türk-Rus ilişkilerinde hakkında yoldaş Çiçerin'in bildirisi'* haberinde Çiçeren'in Türk-Rus ilişkilerini değerlendirmesi ve Rusya'nın Türkiye'ye desteğini bildirmesi içerikli haberlere yer verilmiştir.

28 Eylül 1922 tarihli 2. Sayfa orta sütun alt sayfa ve sağ sütun üst sayfadan 4 sütun olarak verilen haberin ana başlığı *'Paris Toplantısından Yakın Doğu Sorununa'* olarak verilmiştir. Haberin alt başlığının ise *'Müttefiklerin Ankara Hükümetine Notası'* olmaktadır. Haberde, Ankara Hükümetin barış görüşmelerinin yapılacağı konferansa en kısa zamanda delege göndermesini, barış görüşmelerinin Türk-Yunan arasında barış

anlaşması imzalandıktan hemen sonra toplanacağı, müttefiklerin Türkiye'nin birçok şartına karşı olmadıkları ancak onların şartları oldukları bilgilerine yer verilmiştir.

29 Eylül 1922 tarihli 1. Sayfa sol sütundan Karl Radek imzalı haber *'İngiltere'nin Doğudaki Değişimi Politik Mi Taktik Mi ?'* olarak verilmiştir. Haberde, İngiltere'nin Türkiye'ye karşı tutumundaki yumuşaklığın İngilizlerin Türkiye konusundaki tutumun değişiminin politik mi taktik mi olduğu üzerine yorum yapılmaktadır. Aynı tarihli 3. Sayfa sol sütun üst sayfadan verilen başka bir haberin başlığını *'Türkiye'nin Cevabı Bekleniyor'* oluşturmaktadır. Haberde, önceden verilen Türkiye'nin konferansa katılması konusunda cevabının daha verilmediği ve cevabın beklendiği bildirilmektedir.

30 Eylül 1922 tarihli 2. Sayfa orta alt sütundan *'Yakın Doğuda Gelişmeler'* ana başlığı altında *'Kemal Kaçamaklı Cevap Verdi'*, *'Türklerin İlerlemesi'*, *'Türklerin Zaferi Hakkında Doğu Basınında'*, *'Türk proletaryanın kararı'* alt başlıklarına yer verilmiştir. haberlerde, Kemal Paşa, herhangi bir nötr bölgenin olduğu hakkında haberi olmadığını söyleyerek kaçamaklı cevap verdiği, Doğu basınında zaferi kutlayıcı ve başarıların anlatıldığı yazılar çıktığı ve Türk Proletaryasının boğazlar konulu konferansa Rusya'nın da katılması konusunda bildiride buldukları bildirilmektedir.

1 Ekim 1922 tarihli 2. Sayfa orta alt sütundan *'Yakın doğuda durum ciddileşmekte'* olarak verilen haberinde *'Durum ciddileşiyor'*, *'Türkler İngilizlerin bulunduğu bölgeye girdi'*, *'Türkler Çanakkale'yi Ele Geçirdi'*, *'İngilizlerden ultiatom'*, *'Müttefik filoları geliyor'*, *'Amerikan Askeri Gemileri Konstantinopolis'e Yöneldi'*, *'Konstantinopolis'te Durum Kritik'* gibi gelişmelerin bildirildiği alt başlıklara yer verilmiştir.

1 Ekim 1922 tarihli diğer ana başlık ise, *'Kemal Paşa'nın Cevabı'* olarak atılmıştır. Haberde, Mustafa Kemal Paşa' askeri harekâtların durdurulacağını ve Trakya ve Gelibolu yarım adaların geri verilene kadar konferans davetinin kabul etmeyeceğini bildirdiği haberine yer verilmektedir. Bu haberin alt başlıklarında ise, *'Britanya Ordusu Bölgenin Yunanlardan Temizlenmesine Engel Oluyor'* haberinde, İngilizlerin, Yunanların Anadolu'dan çıkmaması yönünde siyaset yürüttüğü ve Kemal Paşa'nın buna karşı tepkisine yer verilmiştir. Diğer bir alt başlık *'Kemal Paşanın Harrington'a Cevabı'* olarak verilmiştir haberde, Kemal Paşa'nın General Harrington ile görüşmeyi kabul ettiği bildirilmiştir.

1 Ekim 1922 tarihli başka ana başlık *'Türkiye'nin Cevabından Sonra'* olarak verilmiştir. Haberin alt başlığında *'İngiliz Hükümet Çevrelerinde Endişe'* başlığına yer verilmiştir. Haberde, İngiliz hükümetini gelişmelerden endişe duyduğu bildirilmektedir. Diğer alt başlık *'İngilizler Konstantinopolis'in Tahliye Edilmesi Kararını Aldılar'* olarak verilmiştir. Başka bir alt başlıkta ise, *'Doğu ülkeleri Türklere Sempatilerini gösteriyorlar'* haberine yer

verilmiştir, Haberde, Zaferin Doğu halklarında da sevinç yarattığı ve Türklere sempati duyulduğu bildirilmektedir. Son alt başlık ‘*Sultan Tahtan İnecek Mi?*’ olarak verilmiştir. Haberde, padişahın tahtan ineceğine yönelik söylentiler olduğuna yer verilmiştir.

3 Ekim 1922 tarihli gazetede 2. sayfa, orta üst sütundan ‘*Yakın Doğuda Gelişmeler*’ ana başlığı altında ‘*Türkiye Rusya İle Beraber Hareket Etmeli*’ alt başlığına yer verilmiştir. Haberde toplanacak barış konferansında Türkiye ve Rusya’nın beraber hareket etmeleri gerektiği belirtilmiştir. Aynı tarihli gazetenin aynı sayfası ve sütunundan ‘*Mudanya Konferansı Öncesi Konferans Nedeniyle Türklerin Saldırıları Durdurması Beklenmekte*’ haberine yer verilmiştir. Bu haberin alt başlıklarında, ‘*Müttefikler ve Kemal arasında toplantı olacak*’ haberine yer verilmiştir.

4 Ekim 1922 tarihli 2. Sayfa orta sütundan ‘*Yakın Doğuda Durum*’ ana başlığı atılmıştır. Bu haberin alt başlığında ‘*Fransa’nın Kemal Paşa’yı Etkileme Çabaları*’ bulunmaktadır. Haberde Fransa’nın Türkiye’yi ikna etmeye çalıştığına yer verilmiştir. Yine başka bir alt başlıkta, ‘*Fransa ve Türkiye arasında anlaşma*’ haberine yer verilmiştir. Mudanya Mütarekesi hakkında ‘*Mudanya Müzakeresi’nin programı. Fransa’nın teklifleri*’ başka bir alt başlık olarak verilmiştir. Haberde, mütarekenin programı ve Fransızların teklifleri haber yapılmıştır. Aynı tarihli gazetede 3. Sayfa orta üst sütundan ‘*Türkiye Komünist Partisinin 1. Kongresi*’ ana başlığı verilmiştir. Haberde komünist partinin kongresi ve alınan kararlara yer verilmiştir.

5 Ekim 1922 tarihli gazetenin 2. Sayfası üst orta sütunundan ‘*Yakın Doğuda Gelişmeler*’ ana başlığı altından ‘*Mudanya müzakeresi*’, ‘*Askeri Müzakerenin başlaması*’, ‘*Müzakerenin programı*’, ‘*İngiltere Yunanların Trakya’yı tahliye etmesini kabul ediyor*’, ‘*İngiltere Türkiye ile anlaştı*’, ‘*İngiltere Trakya’yı işgal etmek istiyor*’, ‘*Müttefikleri Trakya’yı işgal edecek*’ alt başlıklara yer verilmiştir. Haberlerde Mudanya Mütarekesi’ndeki ve diğer askeri ve siyasi gelişmelere yer verilmiştir. 6 Ekim 1922 tarihli gazetenin orta sütun alt ve üst sütununda ana başlığı ‘*Boğazlar*’ olarak verilen haber Vlad. Melikov imzasını taşımaktadır. Bu haberde, boğazlar konusunda Fransa’nın ikiyüzlü tavrı ve Rusya’nın Boğazlar konusuna yaklaşımına yer verilmiştir. 6 Ekim 1922 tarihli diğer ana başlık ‘*Türklerin zaferinin yankıları*’ olarak verilmiştir. Haberde zaferin tüm dünyada büyük yankı uyandırdığından bahsedilmiştir.

7 Ekim 1922 tarihli gazetede ise ana başlık ‘*Mudanya Konferansı*’ olarak atılmıştır. Haberinin alt başlıkları ‘*Mütareke Başladı*’, ‘*Mudanya Konferansı Gündemi*’, ‘*Türk Petrolleri İçin Mücadele*’ olarak atılmıştır. Haberler ağırlıklı olarak Mudanya Konferansı’ndan ve taraflar arasında yaşanan çatışmalara yer verilmiştir. 7 Ekim 1922 tarihli gazetenin 2 sayfası sol üst sütundan başka bir ana başlığı ise, ‘*Mudanya Toplantısı’nın Olası Anlaşma Sonuçlarından Yunanlar Memnun Değiller*’ olarak verilmiştir. Haberde Yunanistan’ın Mudanya’da alınan

kararlardan memnuniyetsizlik duyduğundan bahsedilmiştir. Bu haberin alt başlıkları ‘*Birinci Oturum Başarılı*’, ‘*Türkler Tarafsız Bölgeyi Boşaltıyorlar*’ ve ‘*İngiltere Toplantının Sınırlarını Daraltıyor*’ olarak verilmiştir. Haberde İngiltere'nin diğer konuları toplantı dışında tutmaya çalıştığı bildirilmiştir. Aynı tarihli gazetenin başka bir ana başlığı düzenlenilmesi planlanan barış konferansı hakkında ‘*Barış Konferansı*’ olarak verilmiştir. Haberin alt başlığı olarak ‘*Ankara Boğazların Serbestliğini Kabul Ediyor Ancak Konstantinopolis'in Boşaltılmasında Israr Ediyor*’ olarak verilmiştir. Haberde, Ankara'nın İstanbul'un boşaltılması şartıyla boğazlarda serbestliği kabul edeceği vurgulanmaktadır. Yine bu haberin alt başlığı olarak, ‘*Çözüm Rusyasız Olamaz*’ ve ‘*Beklenen Barış*’ alt başlıkları atılmıştır. Haberlerde niçin Rusya'nın Barış konferansında olması gerektiği hem Türkiye hem de Rusya açısından analiz edilmektedir.

Tablo 2. *Mudanya Mütarekesi Dönemi İzvestiya Gazetesinde Çıkan Haber Başlıkları, Yılları, kaynakları, satır-sütunları ve sayfaları*

No:	Haber Tarihi	Haber Başlığı	Haber Konumu	Haber Kaynağı	Haberin Sayfası	Sütun Satır
1	24.09.1922	Yakın Doğu'da Rusya Konferansa Davet Edilecek Mi?	Sol sütun alt sayfa	Rosta	2	1-sütun 52-satır
2		Fransa Resmi Bildirisi	Sol sütun alt ve orta sayfalar	Rosta	1	2-sütun 111-satır
3		İngiltere Orduyu Çanakkale'de Bırakmaya Karar Verdi	Sol sütun alt sayfa	Rosta	1	1-sütun 19-satır
4		İngiltere Trakya'nın Boşaltılmasına Karşı		Rosta	1	1-sütun 14-satır
5		Durumla İlgili Basında Çıkmalar	Orta sütun alt sayfa	Rosta	1	1-sütun 41-satır
6		Türker'den Ordularının Trakya'ya Girmesi Talebi	Orta sütun alt sayfa	Rosta	1	1-satır 21-sütun
7		Türklerin Yeni Taleplerinin Söylentileri	Orta sütun alt sayfa	Rosta	1	1-sütun 10-satır
8	26.09.1922	Rusya ve Yakın Doğu	Orta sütun alt sayfa	Rosta	1	2-sütun 214-satır
9	27.09.1922	Yakın Doğuda İngiltere, Fransa ve İtalya'dan Kemal Paşa'ya Nota	Orta sütun Alt sayfa	Rosta	1	2-sütun 76-satır
10		Ankara ve Konstantinopolis Hükümetleri Konferansa Davet Edildi	Orta sütun Alt sayfa	Rosta	1	1-sütun 15-satır
11		Fransa ve Britanya Şartlarda Anlaştılar	Orta sütun Alt sayfa	Rosta	1	1-sütun 20-satır
12		Britanya ve Türk hükümeti Arasında Görüşmeler	Sağ sütun üst sayfa	Rosta	1	1-sütun 11-satır
13		Fransa'nın Şartları	Sağ sütun üst sayfa	Rosta	1	1-sütun 19-satır
14	28.09.1922	Yakın Doğu'da Müttefiklerden Kemal Paşa'ya Nota	Orta sütun Alt sayfa	Rosta	1	2-sütun 77-satır
15		Lloig George Boğazları İşgal Etmeye Hazırlanıyor	Orta sütun Alt sayfa	Rosta	1	1-sütun 40-satır
16		Kemal Paşa Trakya'nın İşgalinde Israr Ediyor	Orta sütun Alt sayfa	Rosta	1	1-sütun 9-satır
17		Konstantinopolis Hükümetinin Feshi	Orta sütun	Rosta	1	1-sütun

			Alt sayfa			9-satır
18		Kemal Paşa Rusya'nın Davet Edilmesini İstiyor	Orta sütun Alt sayfa	Rosta	1	1-sütun 8-satır
19		Basında Rusya'nın Daveti Hakkında Çıkan Haberler	Orta sütun Alt sayfa	Rosta	1	1-sütun 77-haber
20		Türkler Dardanele Taarruz Ediyorlar	Orta sütun Alt sayfa	Rosta	1	1-sütun 6-satır
21		Türkler Tarafsız Bölgeye Girmesi	Orta sütun Alt sayfa	Rosta	1	1-sütun 13-satır
22		Barış Görüşmelerinde Türklerin Şartları	Orta sütun Alt sayfa	Rosta	1	1-sütun 57-satır
23		Konstantinopolis'te	Orta sütun Alt sayfa	Rosta	1	1-sütun 7-satır
24	29.09. 1922	Yakın Doğu'da Kemalistlerin Israrı	Orta sütun Alt sayfa	Rosta	1	1-sütun 6-satır
25		Kemal Paşa Türkiye'nin Şartları Hakkında	Orta sütun Alt sayfa	Rosta	1	2-sütun 67-satır
26		Kemalistler Tarafsız Bölgede	Sağ süt alt sayfa	Rosta	1	1-sütun 17-satır
27	30.09. 1922	Boğazlar ve Konstantinopolis İçin Mücadele Ankara hükümeti Sovyet Rusya'nın Katılmasını Talep Ediyor	Sağ süt alt sayfa	Rosta	1	2-sütun 6-satır
28		Kemal Paşa Tarafsız Bölgeyi Tanımıyor	Sağ sütun üst sayfa	Rosta	1	1-sütun 16-satır
29		General Harington'dan Kemal'e Telgraf	Sağ sütun üst sayfa	Rosta	1	2-sütun 32-satır
30		Tarafsız Bölgede	Sağ sütun üst sayfa	Rosta	1	1-sütun 11-satır
31		Müttefiklerin Tutumları	Sağ sütun üst sayfa	Rosta	1	1-sütun 15-satır
32		Papa'nın Kemal'e Çağrısı	Sağ sütun üst sayfa	Rosta	1	1-sütun 6-satır
33	01.10. 1922	Dardaneli (Çanakkale Boğazları) Sovyet Rusya ve Uluslar Arası Doğu Konferansı	Sağ sütun üst sayfa	Karl Radek	1	2-sütun 246-satır
34	01.10. 1922	Boğazlar Çevresi	Sağ sütun alt sayfa	A Kordansk iy	1	2-sütun 178-satır
35	01.10. 1922	Konstantinopolis ve Boğazlar İçin Mücadele	Sağ sütun alt sayfa	Rosta	1	2-sütun 82-satır
36		Padişahın Tahtan İnceği Söylentileri	Sol sütun üst sayfa	Rosta	2	1-sütun 6-satır
37		Antanta Filosu Geliyor	Sol sütun üst sayfa	Rosta	2	1-sütun 6-satır
38		Endişeli Durum	Sol sütun üst sayfa	Rosta	2	1-sütun 25-satır
39		Britanya Hükümetinin Karamsarlığı	Sol sütun üst sayfa	Rosta	2	1-sütun 11-satır
40		Türkler Tarafsız Bölgeyi İşgal Ediyor	Sol sütun üst sayfa	Rosta	2	1-sütun 10-satır
41		Türkiye'nin Şartları	Sol sütun üst sayfa	Rosta	2	2-sütun 68-satır
42		Tarafsız Askeri Bölgeden Çıkması İçin Çıkması İçin Kemal Paşaya Nota	Sol sütun üst sayfa	Rosta	2	2-sütun 29-satır
43		Geçici Tarafsız Bölge	Sol sütun üst sayfa	Rosta	2	1-sütun 8-satır

44		Kemal Paşa'nın Harington ile Görüşmeyi Kabul Etmesi	Sol sütun alt sayfa	Rosta	2	1-sütun 30-satır
45		Harington'un Notasına Kemal Paşa'dan Cevap	Sol sütun alt sayfa	Rosta	2	2-sütun 21-satır
46		Ankara Hükümeti'nin Toplantısı	Sol sütun alt sayfa	Rosta	2	1-sütun 6-satır
47		Nihai Zafere Kadar	Sol sütun alt sayfa	Rosta	2	1-sütun 9-satır
48		İngilizler Konstantinopolis'i Tahliye Edecek Mi?	Sol sütun alt sayfa	Rosta	2	1-sütun 12-satır
49		Dardanel Şehrinin Türkler Tarafından İşgali	Sol sütun alt sayfa	Rosta	2	1-sütun 5-satır
50	03.10. 1922	Yakın Doğu'da Boğazlar ve Konstantinopolis İçin Mücadele	Orta sütun üst sütun	Rosta	2	1-sütun 13-satır
		İngiltere ve Türkiye arasında Savaş Durumu				
51		Kemalistler Görüşmelere Başlamayı Kabul Ediyorlar	Orta sütun üst sütun	Rosta	2	1-sütun 8-satır
52		General Harington'ın Kemal ile Görüşmesi	Orta sütun üst sütun	Rosta	2	1-sütun 24-satır
53		Müttefiklerin Kemal İle Görüşmesi	Orta sütun alt sayfa	Rosta	2	1-sütun 21-satır
54		Müttefiklerin Kemal ile Anlaşması	Orta sütun alt sayfa	Rosta	2	1-sütun 21-satır
55		Kemal Paşa'dan Saldırıların Durdurulması Emri	Orta sütun alt sayfa	Rosta	2	1-sütun 15-satır
56		Durumda Düzeltme	Orta sütun alt sayfa	Rosta	2	1-sütun 10-satır
57		Askeri Toplantıya Çağrı	Orta sütun alt sayfa	Rosta	2	2-sütun 21-satır
58		Mudanya Konferansı Öncesi	Sol sütun Üst sayfa	Rosta	2	1-sütun 8-sütun
59		Kemalistler Adaları İşgal Ediyorlar	Sol sütun Üst sayfa	Rosta	2	1-sütun 5-satır
60		F. Bouillon Ankara'ya Gelişi	Sol sütun Üst sayfa	Rosta	2	1-sütun 5-satır
61		Kemalistlerin Saldırısı	Sol sütun Üst sayfa	Rosta	2	1-sütun 5-satır
62		Konstantinopolis'te	Sol sütun alt sayfa	Rosta	2	1-sütun 15-satır
63		Basında Çıkanlar	Sol sütun Üst sayfa	Rosta	2	1-sütun 20-satır
64		Amerika Antanta Politikasına Karşı	Sol sütun Üst sayfa	Rosta	2	1-sütun 10-satır
65	04.10. 1922	Yakın Doğu'da İngiliz basımında Mudanya mütarekesi Hakkında Çıkanlar (Karikatürlü)	Orta sayfa alt sütun	Rosta	2	2-sütun 54-satır
66	05.10. 1922	Mudanya Konferansı Konferansın Açılışı	Orta sayfa alt sütun	Rosta	2	1-sütun 13-satır
67		Toplantı Programı	Orta sayfa alt sütun	Rosta	2	2-sütun 27-satır
68		Ülkelerin Takdimi	Orta sayfa alt sütun	Rosta	2	1-sütun 10-satır
69		Trakya'nın Tahliyesi	Orta sayfa alt sütun	Rosta	2	1-sütun 8-satır
70		İngiliz Basımında Rusya'nın Konferansa Davet Edilmesi	Orta sayfa alt sütun	Rosta	2	2-sütun 87-satır
71	06.10.	Mudanya Konferansı (Atatürk	Orta sayfa alt	Rosta	2	1-sütun

1922	Portresi) Yunan Temsilcilerinin Beklenmesi	sütun				9-satır
72	Konferans programı	Orta sayfa alt sütun	Rosta	2		1-sütun 20-satır
73	Ankara Rusya'nın Davet Edilmesini Talep Ediyor	Orta sayfa alt sütun	Rosta	2		1-sütun 6-satır
74	Türk Tarafının Şartları	Orta sayfa alt sütun	Rosta	2		1-sütun 14-satır
75	Müttefiklerin Şartları	Orta sayfa alt sütun	Rosta	2		2-sütun 25-satır
76	Trakya'nın Yunanlardan Temizlenmesi	Orta sayfa alt sütun	Rosta	2		1-sütun 14-satır
77	Türkiye Temsilcileri	Orta sayfa alt sütun	Rosta	2		1-sütun 5-satır
78	06.10.1922 Ankara'da Müzakere	Orta sayfa alt sütun	Rosta	2		1-sütun 10-satır
79	İzmir'de Durum	Orta sayfa alt sütun	Rosta	2		1-sütun 12-satır
80	Türkler Tarafından Trakya'nın İşgali	Orta sayfa alt sütun	Rosta	2		1-sütun 6-satır
81	Kemal Paşa'nın Konuşması	Orta sayfa alt sütun	Rosta	2		1-sütun 16-satır
82	Kemal Paşa'nın Törenle Karşıllanması	Orta sayfa alt sütun	Rosta	2		2-sütun 30-satır
83	06.10.1922 Boğazlar Sorunu	Sol sütun bütün	Vlad. Mekiov	2		2-sütun 196-satır
84	07.10.1922 Mudanya Konferansı	Sol sütun bütün	Rosta	1		1-sütun 10-satır
85	Konferans Çalışmaları Başarılı Gidiyor	Orta sütun Alt sayfa	Rosta	1		2-sütun 16-satır
86	Karmaşık Durumlar	Orta sütun alt ve üst sayfalar	Rosta	1		2-sütun 20-satır
87	Ön anlaşma Söylentileri	Orta sütun üst sayfa	Rosta	1		1-sütun 32-satır
88	Ankara 12 Kasım'da konferansın İzmir'de Toplanması Teklif Ediyor. Rusya, Ukrayna ve Gürcistan Toplantıya Davet Edilmesi	Orta sütun üst sayfa	Rosta	1		2-sütun 45-satır
89	07.10.1922 Küçük Asya'da Türk Ordularının Çekilmesi	Orta sütun Alt sayfa	Rosta	1		1-sütun 7-satır
90	Türk Ordusunda	Orta sütun Alt sayfa	Rosta	1		2-sütun 11-satır
91	Sultan Tahtı Bırakmak İstemiyor	Orta sütun Alt sayfa	Rosta	1		1-sütun 6-satır
92	08.10.1922 Yakın Doğu'da Yusuf Kemal'in Antanta Devletlerine Notası	Sol sütun Üst sayfa	Rosta	1		2-sütun 175-satır
93	08.10.1922 Mudanya Konferansında Büyük Devletlerin Politikası ve Sovyet Rusya	Orta sütun orta ve alt sayfalar	Rosta	1		2-sütun 222-satır
94	08.10.1922 Mudanya Konferansı Kesildi Müzakerenin Kesilmesi	Orta sütun Alt sayfa	Rosta	1		1-sütun 53-satır
95	Müzakereye Ara Verilmesi İle İlgili Mesajı	Orta sütun Alt sayfa	Rosta	1		2-sütun 67-satır
96	İngiltere Yeni Şartlara Hazırlık Yapıyor	Sol sütun üst satır	Rosta	1		1-sütun 19-satır
97	08.10.1922 Cephede Kemaliler Tarafsız Bölgede	Sol sütun üst satır	Rosta	1		1-sütun 11-satır

98	10.10. 1922	Mudanya Konferansı Kemalistler Müttefiklerden Acil Cevap Bekliyor	Orta sütun üst satır	Rosta	1	2-sütun 17-satır
99		Birinci Oturumun Detayları	Orta sütun alt sayfa	Rosta	1	1-sütun 35-satır
100		Ankara Hükümeti Osmanlıdan Kalan Borçları Kabul Ediyor	Orta sütun alt sayfa	Rosta	1	2-sütun 17-satır
101		Konstantinopolis'te Endişe	Orta sayfa orta sütun	Rosta	1	1-sütun 6-satır
102		Yunanlar Trakya'yı Türklere Vermeyi Reddediyorlar	Orta sayfa orta sütun	Rosta	1	1-sütun 6-satır
103	10.10. 1922	Yakın Doğu'da İngiltere, Fransa ve İtalya anlaşması	Orta sayfa orta sütun	Rosta	1	1-sütun 22-satır
104		Müttefikler tarafsız bölgeye Türk Jandarmalarının Olması Konusunda Anlaştı	Orta sayfa orta sütun	Rosta	1	1-sütun 31-satır
105		Müttefikler Tavize Hazır	Orta sayfa orta sütun	Rosta	1	1-sütun 10-satır
106		Gergin Durum	Orta sayfa orta sütun	Rosta	1	1-sütun 8-satır
107		Yunanlar Trakya Sorununda Tavize Hazır	Orta sayfa orta sütun	Rosta	1	1-sütun 14-satır
108		Türk Delegationlarının Uzlaşmacı Tavrı	Orta sayfa orta sütun	Rosta	1	1-sütun 15-satır
109		Karadeniz'den Giriş Kapalı	Orta sayfa orta sütun	Rosta	1	1-sütun 5-satır
110		Boğazların Korunması İngilizlerin Gücü Altında Değil	Orta sayfa orta sütun	Rosta	1	1-sütun 18-satır
111	13.10. 1922	Mudanya Konferansı Askeri Müzakere İmzalandı. Müzakerenin Maddeleri	Orta sayfa orta sütun	Rosta	1	2-sütun 43-satır
112		Anlaşmanın Yankıları	Orta sayfa orta sütun	Rosta	1	1-sütun 7-satır
113		Sultanın Tahtan İnmesi	Orta sayfa orta sütun	Rosta	1	1-sütun 10-satır
114	14.10 1922	Yakın Doğu'da Müslümanlar Ankara'yı Desteklemeye Söz Veriyorlar	Orta sayfa orta sütun	Rosta	1	1-sütun 8-satır
115		Basında Türkiye ile Yapılan Anlaşma	Orta sayfa orta sütun	Rosta	1	1-sütun 14-satır
116	17.10. 1922	Yakın Doğu'da Yunanlar Mudanya Anlaşmasını İmzalıyor	Orta sayfa orta sütun	Rosta	1	1-sütun 11-satır
117		Yunanlar Trakya'yı Tahliye Ediyor	Orta sayfa orta sütun	Rosta	1	1-sütun 10-satır
118		Kemal paşa'nın Bursa'ya Gezisi	Orta sütun alt sayfa	Rosta	1	1-sütun 4-sütun
119		Türk basını Mudanya Konferansından Memnun Değil	Orta sütun alt sayfa	Rosta	1	1-sütun 22-satır
120	19.10. 1922	Yakın Doğu'da Trakya'da Panik	Orta sütun üst sayfa	Rosta	1	1-sütun 12-satır
121		İngiltere'nin İkili Politikası	Orta sayfa orta sütun	Rosta	1	1-sütun 15-satır
122		Trakya'ya Müttefik Orduları Gönderildi	Orta sayfa orta sütun	Rosta	1	1-sütun 8-satır
123		Trakya'da Durum	Orta sayfa orta sütun	Rosta	1	1-sütun 13-satır
124		Yunanların Trakya'yı Tahliyesi	Orta sayfa orta sütun	Rosta	1	1-sütun 10-satır

125	20.10. 1922	Yoldaş Midivani'nın Ankara'ya Gelişi	Orta sütün alt satır	Rosta	1	2-sütün 65-satır
126		Türklerin Talepleri	Orta sütün alt satır	Rosta	1	1-sütün 9-satır
127		Türkiye'de Tek Hükümet Ankara Hükümeti	Orta sütün alt satır	Rosta	1	1-sütün 33-satır
128		Barış Konferansı Nerede Olacak?	Orta sütün alt satır	Rosta	1	1-sütün 6-satır

Mudanya Mütarekesi döneminde 24 Eylül 1922 tarihli İzvestiya Gazetesi'nde Türkiye ile ilgili ilk haberinin ana başlığı '*Yakın Doğuda*' olarak atılmıştır. Haber, 1. Sayfa sol alt sütundan verilmiştir. '*Rusya konferansa davet edilecek mi?*', '*Fransa Resmi Bildirisi*', '*İngiltere Orduyu Çanakkale'de Bırakmaya Karar Verdi*', '*İngiltere Trakya'nın Boşaltılmasına Karşı*', '*Türkler'den Ordularının Trakya'ya Girmesi Talebi*' ve '*Türklerin yeni Taleplerinin Söylentileri*' haberin alt başlıklarıdır. İlk haberde yapılması planlanan barış konferansına Rusya'nın katılması durumu ve bunun Türkiye için önemi irdelenmiştir. İkinci haberde Fransa'nın barış konferansı ile ilgili bir bildirisine yer verilmiştir. Diğer haberlerde, İngiltere'nin ordularını Çanakkale boğazında tutmak istemesi, Trakya'yı vermemek istemesi, Türk ordularının Trakya'ya girme talepleri ve son olarak Türkiye'nin yeni taleplerinin olduğu yönünde haberlerin olduğu bildirilmiştir

26 Eylül 1922 tarihli gazetede haber, 1. Sayfa sol alt sütundan '*Rusya ve yakın Doğu*' olarak verilmiştir. Haberde, Türkiye ilgili sorunda Rusya'nın yeri irdelenmiştir. 27 Eylül 1922 tarihli haberin ana başlığı '*Yakın Doğu'da*' olarak 1. Sayfa orta alt sütundan verilmiştir. '*İngiltere, Fransa ve İtalya'dan Kemal Paşa'ya Nota*', '*Ankara ve Konstantinopolis Hükümetleri Konferansa Davet Edildi*', '*Fransa ve Britanya şartlarda Anlaştılar*', '*Britanya ve Türk Hükümeti Arasında Görüşmeler*', '*Fransa'nın şartları*' alt başlıklardır. Haberlerde daha çok yapılması planlanan barış konferansı üzerinde durulmuştur. Yine aynı zamanda hem İstanbul hem de Ankara Hükümetlerinin barış konferansına çağırılmasına yer verilmiştir. Haberlere, artık daha çok siyasi olaylar ve pazarlıklar yansıtılmaktadır.

28 Eylül 1922 tarihli haberin ana başlığı 1. Sayfa orta sütün alt sayfadan '*Yakın Doğu'da*' olarak verilmiştir. Haberin altında çok sayıda pazarlıkları siyasi görüşmeleri ve savaş tehditlerini yansıtan alt başlıklar bulunmaktadır. Bunlar, '*Müttefiklerden Kemal Paşa'ya Nota*', '*Kemal Paşa Trakya'nın Alınmasında İsrar Ediyor*', '*Konstantinopolis Hükümetinin Feshi*', '*Kemal Paşa Rusya'nın Davet Edilmesini İstiyor*', '*Türklerin Tarafsız Bölgeye Girmesi*', '*Barış Görüşmelerinde Türklerin şartları*' olarak verilmiştir.

29 tarihli haberin ana başlığı yine '*Yakın Doğu'da*' olarak verilmiştir. Haber, 1. Sayfa orta sütün orta sayfadan verilmiştir. Alt başlık olarak '*Kemalistlerin İsrarı*', '*Kemal Paşa Türkiye'nin şartları hakkında*' ve sağ üst sütundan '*Kemalistler Tarafsız Bölgede*' haberleri

bulunmaktadır. Haberde, Türkiye'nin şartları, şartlarının yerine getirilmesinde askeri güce başvurması işlenmiştir. 30 Eylül 1922 tarihli başlığı ise, '*Boğazlar ve Konstantinopolis İçin Mücadele*' olarak 1. Sayfa sağ üst ve alt sütunlardan verilmiştir. Bu haberin de kısa kısa alt başlıkları bulunmaktadır. '*Ankara Hükümeti Sovyet Rusya'nın Katılmasını Talep Ediyor*', '*Kemal Paşa Tarafsız Bölgeyi Tanımiyor*', '*General Harington'dan Kemal'e Telgraf*', '*Tarafsız Bölgede*', '*Müttefiklerin Tutumları*', '*Papa'nın Kemal'e Çağrısı*', haberin alt başlıklarıdır. Haberde, ısrarla Türkiye'nin Rusya'nın barış konferansına katılmasını istediği, Türk ordularının zaman zaman müttetiklerce tarafsız sayılan bölgelere girdiği, Müttefiklerin tutumları yansıtılmıştır.

1 Ekim 1922 tarihli haber Karl Radek imzası taşımaktadır. Haber, 1 sayfa sağ üst sütundan '*Dardanel*' (*Çanakkale Boğazları*) olarak verilmiştir. Haberin, alt başlığı '*Sovyet Rusya ve Uluslararası Doğu Konferansı*' olarak verilmiştir. Haber, boğazların konumu, Müttefiklerin ve Amerika'nın tutumu ve Türkiye'ye övgüler içermektedir. Aynı tarihli diğer bir haber 1. Sayfa sağ alt sütundan A. Kordanskiy imzalı '*Boğazlar Çevresi*' olarak verilmiştir. Haberde, yine boğazlar konusu işlenmiştir. Aynı tarihli başka bir başlık '*Konstantinopolis ve Boğazlar İçin Mücadele*' olarak 2. sayfa sol üst sütundan verilmiştir. Haberde, Boğazlar ve İstanbul konusu işlenmiştir. Haberin alt başlıklarında, '*Padişahın Tahtan İnceği Söylentileri*', '*Antanta Filosu Geliyor*', '*Endişeli Durum*', '*Türkler Tarafsız Bölgeyi İşgal Ediyor*', '*Türkiye'nin Şartları*', '*Tarafsız Askeri Bölgeden Çıkması İçin Kemal Paşaya Nota*', '*Kemal Paşa'nın Harington İle Görüşmeyi Kabul Etmesi*', '*Harington'un Notasına Kemal Paşa'dan Cevap*', '*Ankara Hükümetin Toplantısı*', '*Nihai Zafere Kadar*', '*İngilizler Konstantinopolis'i tahliye edecek mi?*' ve '*Çanakkale'nin Türkler Tarafından İşgali*' haberleri bulunmaktadır. Haberlerde genel olarak yaşanan çatışmalar verilmiştir.

3 Ekim 1922 tarihli gazetenin Türkiye ile ilgili başlığı '*Yakın Doğu'da*' olarak 1. Sayfa orta üst sütundan verilmiştir. Haberin alt başlıklarında, '*Boğazlar ve Konstantinopolis İçin Mücadele İngiltere ve Türkiye Arasında Savaş Durumu*', '*Kemalistler Görüşmelere Başlamayı Kabul Ediyorlar*', '*General Harington'un Kemal ile Görüşmesi*', orta alt sütundan '*Müttefiklerin Kemal İle Görüşmesi*', '*Kemal Paşa'dan Saldırıların Durdurulması Emri*', '*Askeri Toplantıya Çağrı*', sol üst sütundan '*Mudanya Konferansı Öncesi*', '*Kemalistler Adaları İşgal Ediyorlar*', '*F. Bouillon Ankara'ya Gelişi*', '*Kemalistlerin Saldırısı*', '*Amerika Antanta politikasına karşı*' başlıkları görülmektedir. Haberlerde, Mudanya ve yapılması planlanan barış görüşmeleri ve yaşanan çatışmalarla ilgili bilgilere yer verilmiştir.

4 Ekim 1922 tarihli haber 1. Sayfa orta alt sütundan '*Yakın Doğu'da*' ana başlığı altında '*İngiliz Basımında Mudanya Mütarekesi Hakkında Çıkanlar*' olarak karikatürlü

verilmiştir. Haber, Mudanya Mütarekesi içeriği ve görüőülecek konular üzerinedir. 5 Ekim 1922 tarihli haber ise, 1. Sayfa orta alt sütundan verilmiştir. Haberin ana başlığı ‘Mudanya Konferansı’ olarak atılmıştır. Alt başlıklar ise, ‘Konferansın Açılışı’, ‘Toplantı Programı’, ‘Ülkelerin Takdimi’, ‘Trakya’nın Tahliyesi’ olarak atılmıştır. Haberde, genel olarak Mudanya Konferansı’nın açılışı, konferansın programı ve görüőülecek konularla katılan ülkelerin tanıtımına yer verilmiştir.

6 Ekim 1922 tarihli haber ‘Mudanya Konferansı’ olarak 1. Sayfa orta alt sütundan verilmiştir. Haberde, Atatürk Portresi bulunmaktadır. Haberin alt başlıkları ‘Yunan Temsilcilerinin Beklenmesi’, ‘Konferans Programı’, ‘Ankara Rusya’nın Davet Edilmesini Talep Ediyor’, ‘Müttefiklerin Şartları’, ‘Trakya’nın Yunanlardan Temizlenmesi’ olarak verilmiştir. Haberde, Mudanya Mütarekesi, Yunanların Mütarekeye katılımın beklendiği, karşılıklı şartlar, Yunanların Trakya’ya tahliyesine yer verilmiştir. Aynı tarihli diğer bir ana başlık aynı sayfa ve sütunlardan ‘Ankara’da’ olarak verilmiştir. Haberin alt başlıkları ‘Müzakere’, ‘İzmir’de Durum’, ‘Türkler Tarafından Trakya’nın İşgali’, ‘Kemal Paşa’nın konuşması’ ve ‘Kemal Paşa’nın Törenle Karşılanması’ olarak verilmiştir. Haberlerde, Müzakere, İzmir’de durum, Türk askerinin Trakya’ya girdiği, Mustafa Kemal’in cepheden Ankara’ya geliő ve törenle karşılanmasına yer verilmiştir. 6 Ekim 1922 tarihli başka bir ana başlık 2. Sayfa Vlad. Melikov imzalı ‘Boğazlar Sorunu’ haberidir. Haberde, Kemal Paşa’nın Emperyalistlere verdiği mücadeleyi proletarya Rusya’sının neden desteklediği, Birinci Dünya Savaşı öncesi ve sonrası Türkiye’nin durumu, Türkiye’nin gerçekleri gördüğü bildirilmektedir. 7 Ekim 1922 tarihli 1. Sayfa orta sütun orta sayfadan ‘Mudanya Konferansı Konferans Çalışmalarının Başlaması’ ana başlığı verilmiştir. Alt başlığında ise , ‘Konferans Çalışmaları Başarılı Gidiyor’, ‘Ön Anlaşma Söylentileri’, ‘Ankara 12 Kasım’da Konferansın İzmir’de Toplanmasını ve Rusya, Ukrayna ve Gürcistan Toplantıya Davet Edilmesini Teklif Ediyor’ haberi bulunmaktadır. Haberde, Mudanya konferansının çalışmaları ve yapılacak barış konferansının İzmir’de olması ve Rusya, Ukrayna ile Gürcistan’ın toplantıya katılmaları konusunda Türkiye tarafının talepleri belirtilmektedir. Aynı tarihli başka bir ana başlık ‘Küçük Asya’da’ olarak 1. Sayfa orta alt sütundan verilmiştir. Haberin alt başlıklarında ‘Türk Ordularının Çekilmesi’, ‘Türk Ordusunda’ ve ‘Sultan Tahtı Bırakmak İstemiyor’ haberleri bulunmaktadır.

Sonuç

Milli Mücadele başlarında Ankara Hükümeti ve Sovyet Rusya arasında ilişkiler kurulmaya başlanmıştır. Bu dönemde Sovyet Rusya da kendi içinde iç çatışma yaşamaktadır. Bunun yanında, Bolőevizm iktidara gelmiş, komünist hareket hızla yayılmaktadır. Batılı

devletler ise, Sovyet Rusya'da yaşanan bu gelişmelerden hiç memnun değildir. Diğer taraftan Sovyet Rusya da uluslararası arenada dost devletlere ihtiyaç duymaktadır. Ancak Anadolu'da bir belirsizlik söz konusu olduğundan, Milli Mücadele'nin başlarında Ankara Hükümeti ve Sovyet Rusya arasında ilişkiler yavaş gelişme göstermiştir. Milli Mücadele Hareketi'nin başarı göstermeye başlamasıyla birlikte Büyük Millet Meclisi ile Sovyet Rusya ilişkileri de hızlı bir gelişme göstermeye başlamıştır. Çünkü Türkiye emperyalist güçlere karşı bağımsızlık mücadelesi vermektedir. Bunun yanında komünist hareketin Anadolu'da faaliyetleri görülmektedir. Aynı zamanda güvenlik algısı bakımından birçok konu; örneğin Boğazlar Sorunu Sovyet Rusya'yı yakından ilgilendirmektedir. Bu bağlamda, Mudanya Ateşkes döneminin Sovyet Rusya için, haber değeri taşıması ve bunun yanında Sovyet Rusya'nın kendi çıkar ve amaçları da söz konusu olması nedeniyle Mudanya sürecinin, Sovyet Rusya yazılı basınında geniş yer bulduğu görülmektedir.

Milli Mücadele Sürecinde örneklem olarak alına Mudanya Ateşkes Antlaşması döneminde Sovyet Rusya basınında farklı konularda Türkiye ile ilgi Pravda Gazetesi'nde 114, İzvestiya Gazetesi'nde 128, toplamda ise 242 habere bulunmaktadır. Haberler genel olarak Türk-yunan savaşı, genel cephe haberleri ve Türk askerlerinin ilerlemeleri, Türk- Sovyet ilişkileri, Yunan tahliyeleri ve geri çekilmeleri, müttefiklerin tutumları ile Ankara hükümeti ve Mustafa Kemal ile görüşmeleri, Mudanya Görüşmeleri ve gelişmeler, İngiltere'nin Türkiye üzerinde politikaları ve Yunanlara desteği, Türkiye'nin cephedeki başarıları ile zaferleri ve bunların içeride ve dışarıda yankıları, barış konferansı (Lozan) üzerine ağırlıklı verilmiştir.

Gazetelerde Türkiye ile olumsuz haberlere yer verilmediği görülmektedir. Bunun yanında, Türklerin askeri zaferleri ve başarıları ön plana çıkartılarak Türkiye'nin emperyalistlere karşı mücadele verdiği vurgulanmıştır. Ayrıca haberlerde Türk-Rus ilişkilerinden olumlu bahsedilerek, iki ülke dost olarak gösterilmiş ve Sovyet Rusya'nın Türkiye'nin yanında olduğu vurgulanmıştır. Bunun yanında müttefiklerin emperyalist ve Türkiye'den pay almaya çalıştıkları belirtilmiştir. Bununla beraber haberler ağırlıklı olarak birinci ve ikinci sayfalardan verilmiştir.

Sovyet basınında bu dönemle ilgili çıkan haberlere baktığımızda, birçok özelliğim aynı olduğu görülmektedir. Gazetelerin sütun sayısı, haber veriliş stili, haber başlıkları, içerikleri, ön plana çıkan haberler genellikle aynıdır. Bunda Sovyet Rusya'nın içinde bulunduğu siyasi yapının etkili olduğunu söylemek yanlış olmaz.

Gazeteler haber kaynağı olarak değişik haber kaynaklarına sahip olmakla birlikte gazetelerin ana haber kaynağı Rosta (Rus Telgraf Haber Ajansı) olarak karşımıza çıkmaktadır. Bunun yanında gazetelerin haber kaynaklarında, yabancı gazete, haber ajansı

kullanılmıştır. Bunun yanında Türk gazeteleri, Ankara hükümeti kaynaklı haberlere de sıklıkla kullanılmıştır. Yine bunun yanında, Vlad. Mekiov, A Kordanskiy, Karl Radek imzalı yorum haberleri bulunmaktadır.

Bu doğrultuda, örneklem olarak alınan dönemin önde gelen ve iktidar güdümlü gazeteleri olan Pravda ve İzvestiya'da Türkiye ilgili haberler birbirine paralellik göstermektedir. Başka bir değişle Türkiye ile ilgili çıkan haber başlıkları ve içerikleri çoğu zaman aynıdır. Bu da basının ideolojik yapısından kaynaklanmaktadır.

Kaynakça

- Akgün, S. (1993). "Mudanya Silah Bırakışmasında Yabancı Temsilciler", *70.Yılında Mudanya Mütarekesi ve Uluslararası Sonuçları, Bildiriler*. Bursa: Uludağ Üniversitesi Basımevi.
- Alemdar, K., Erdoğan, İ. (1990). İletişim ve Toplum, Ankara: Bilgi yayınevi.
- Alemdar, K., Kaya, R. (1983). (ev-Der), Kitle İletişimine Temel Yaklaşımlar, Ankara: Savaş Yayınları. Ankara, 1983.
- Alpargu, A. (2001). Atatürk İlkeleri ve Türk İnkılp Tarihi, Gündüz Eğitim ve Yayınları
- Althusser, Louis 1978. *İdeoloji ve Devletin İdeolojik Aygıtları*, eviren Mahmut Alp, Birikim Yayınları, İstanbul.
- Arsan E. (2003). " Haber ve Habercilik" , Gazetecilik ve Habercilik içinde, (der), Sevda Alankuş, İstanbul: Derya Cilt Evi.
- Aybars, E. (1987). Türkiye Cumhuriyeti Tarihi. İstanbul. Ümit Kitabevi.
- Belen, F. (1973). Türk Kurtuluş Savaşı. Ankara: Başbakanlık Yayınevi.
- oker, Fahri 1995. "Mill Mücadele'de Hukuk Düzeni", *Tanzimat'tan Cumhuriyete Türkiye Ansiklopedisi*, İletişim Yayınları, İstanbul, Cilt 5, s. 1193-1195.
- Akın, V. (1996). *Trakya'nın Türklere Devir Teslimi*. Ankara: Genelkurmay Basımevi.
- Denover, P. (1963). Moder Basın, ev. Adnan Cemgil. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Yüksel E. , Gürcan H. İ. (2005). " Haber Toplama ve Yazma. Konya: Tablet Kitabevi, 2005
- Dursun, . (2003) "Haber ve Habercilik/ Gazetecilik zerine Düşünmek", Gazetecilik ve Habercilik: Habercinin El Kitabı, (der.) Sevda Alankuş. İstanbul: IPS İletişim Vakfı Bağımsız İletişim Ağı (BİA) Yayınları.
- Erol, M. (1994). İletişim alışmaları Alanına Aykırı Bir Bakış: Bir st İletişim Olarak İletişim alışmaları, İLEF Yıllık.
- Gz, N. (2005). Haberde Yönlendirme ve Kamuoyu Araştırmaları. Ankara: Nobel Yayın.
- Güran, M. S., zarslan H. (2013). Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Türkiyat Araştırmaları Dergisi.
- Murat Sadullah, . (1997). "Haber İçeriğinin Nesnelliği Efsanesi", *Türkiye Soysal Araştırmalar Dergisi*, Cilt 1, Sayı 1.
- Girgin, A. (2005). Haber Yazmak. Derya Cilt Evi.
- Işık, Metin (2000), *İletişimden Kitle İletişimine*, Mikro Yayınları, Konya.
- Kurtcephe, İ. Beden, A. (1999). Türkiye Cumhuriyeti Tarihi. Ankara: Alp Yayınevi.
- Muhammet, İ. (2000). Medya Gerçeği ve Haberciler. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Rıdvan, B. (2001). Haberin Anatomisi ve Temel Yaklaşımlar: Ankara: Nobel Yayın.

- Savaş, Gökhan (2004). Kitle İletişim Araçlarına Eleştirel Bir Yaklaşım, Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi, Vol: 1, No: 1
- Soysal, İ. (2000). Tarihçeleri ve Açıklamaları ile Birlikte Türkiye'nin Siyasal Antlaşmaları (1920-1945). Ankara: C.I, TTK Yay.
- Şimşir, B. (1972). *İngiliz Belgeleriyle Sakarya'dan İzmir'e (1921-1922)*. Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Tokgöz, O. (2008). *Temel Gazetecilik*. Ankara: İmge Yayınları.
- Tokgöz, O. (1994). *Temel Gazetecilik*, Ankara: İmge Yayınları.
- Turan, Yusuf 1992, Yerel Basın Kurultay Panelleri, Çukurova Gazeteciler Cemiyeti Yayınları, No: 4, Adana
- Грабельников А.А. Русская журналистика на рубеже тысячелетий. – М., 2000.
- Кузнецов И.В. <http://evartist.narod.ru/text8/01.htm>
- Кузнецов, И.В., Овсепян, Р.П., Иванова, Р.А. (1999). История отечественной журналистики (1917–1945).
- Овсепян Р. (1991). История советской журналистики. Первое десятилетие Советской власти.
- Овсепян Р.П. (1999). История новейшей отечественной журналистики (февраль 1917–90-е гг.).